

Савченко М. П.
заступник директора
з навчально-методичної роботи,
Київська гімназія східних мов №1,
Заслужений вчитель України,
м. Київ, Україна,
petrovichwlad@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ, КУЛЬТУРНО-МОВНИХ ЦІННОСТЕЙ НАРОДІВ СХОДУ В НАУКОВОМУ ТОВАРИСТВІ ГІМНАЗИСТІВ

В статті описані організаційно-теоретичні підходи к науково-дослідницькій роботі учасників в контексті етніонаціональних, культурно-язикових цінностей народів Востока в науковому товаристві гімназистів Київської гімназії східних язиков №1.

Ключевые слова: личность, творческая одаренность, научное общество гимназистов, научно-исследовательская работа учащихся, этнонациональные ценности, культурно-языковые ценности, личностно ориентированный подход.

In the article the author outlines organizational and theoretical approaches to the scientific research work of students in the context of ethno-national, cultural and linguistic values of the peoples of the east in the scientific community of gymnasium in Kyiv gymnasium of Oriental languages №1.

Keywords: personality; creative talent; scientific community of gymnasium; scientific research work in the gymnasium; ethno-national values; cultural and linguistic values; personal-oriented approach.

Постановка проблеми. Світова стратегія стійкого розвитку в галузі освіти, модернізація вітчизняної системи освіти визначають ключове завдання таким чином: освіта здійснюється протягом усього життя людини та є невід'ємною частиною процесу загальної середньої освіти, вона не обмежується системою формальної освіти; за формальної освіти на всіх рівнях потрібно досягти міждисциплінарності. розвивати дослідницькі уміння учнівської молоді, виховувати відповідальних громадян-носіїв етніонаціональних, культурно-мовних, морально-громадянських цінностей, забезпечити поширення знань, умінь і навичок для досягнення взаємозв'язку та взаємозалежності людини і природи та збереження глобальної рівноваги. Розвиток творчих здібностей особистості у сучасному українському суспільстві — одне з пріоритетних завдань, вирішення якого важливе як для самореалізації особистості, так й для економічного, соціального, культурно-освітнього розвитку держави, інтеграції вітчизняної системи освіти у європейський, світовий простори.

Аналіз досліджень і публікацій. Організація науково-дослідницької роботи учнів у шкільних наукових товариствах є важливим чинником розвитку особистості як цінності освітнього простору. Розвиток інтелектуальних, дослідницьких навичок, ціннісних орієнтирів особистості набувають усе більшого значення. Провідним способом розв'язання цього завдання є організація науково-дослідницької роботи здібних, обдарованих учнів, розвиток творчих здібностей особистості у позаурочній, позашкільній діяльності.

Проблема особистості — одна з найважливіших проблем, яка хвилювала людей як у глибоку давнину так і в наш час. Людина, будучи частиною природи, вершиною розвитку органічного світу, водночас виступає в унікальній і неповторній формі як суб'єкт діяльності і спілкування, вона — будівничий і перетворювач соціального і предметного світу, творець духовних і матеріальних цінностей, — зазначає О. Столяренко — український дослідник психології особистості [7, С. 5].

Уявлення про психологію особистості розвивали Л. Анциферова, К. Обухівський, В. Мерлім, А.Брушлинський, Л. Божович, К. Шорохова, М. Ярошевський. О. Лазуровський, Г. Россолімо, Г. Айзенк, Р. Кеттел, Г. Олпорт, А. Маслоу, К. Роджерс, Г. Мерфі, Г. Муррея, П. Гілферд, І. Бех та інші.

У сучасній психології виділяють такі напрями дослідження особистості: біогенетичний, соціогенетичний, персогенетичний [7, С. 123, 124].

Проблема обдарованості, всебічного розвитку особистості як цінності освітнього простору викликає особливий інтерес у психології, педагогіці.

Теоретичні основи проблеми обдарованості досліджували В. Андреев, Е. Бріджмен, Д. Богоявленська, Е. Вудьярд, В. Дружинін, О. Коваль, Г. Костюк, Н. Лейтес, О. Леонт'єв, П. Матюшкін, Ф. Менкс, В. Мясищев, Н. Оганович, В. Романець, С. Рубінштейн, Р. Стернберг, С. Спірлен, Б. Теплов, Н. Тілтон, Е. Торндайк, П. Торренс, К. Хеллер та інші.

Питання розвитку творчого потенціалу учнів у позаурочній, позашкільній науково-дослідницькій діяльності — у полі наукових, педагогічних інтересів Н. Аніскіної, Л.Блашук, П.Бухлової, Е. Воронцової, В. Залюк, О. Киричука, Л. Корінної, Г. Лиходеевої, С. Макеєва, Л. Масловської, Л. Овдїєнко, С. Подмазіна, М. Савченка, О. Сібіль, О. Синьогіної, Т. Ушакової та інших.

На сучасному етапі над проблемами розвитку обдарованих дітей працюють М. Байдан, Л. Васильченко, А. Великанова, О. Гузенко, М. Дворжецька, О. Зазимко, Г. Кловак, П. Кушнарєнко, Л. Липова, Т. Мишковська, В. Моляко, Л. Морозова, О. Музика, Т. Поніманська, В. Рибалка, С. Сисоева, М. Холодна, Л. Чорна, В. Чудновський, В. Юркевич та інші.

Дослідженню етнонаціональних спільнот та їх вивченню в системі освіти присвячені праці вітчизняних вчених - В. Бушанського, О. Вишневського, І. Гирича, О. Гончаренка, В. Євтуха, П. Кендзьора, Р. Коршука, В. Куєвди, Б. Лазоренко, В. Москаленко, О. Пометун, Г. Ставицького, Я. Черньонкова, М. Шипко та інших.

Етнічні цінності розглядаються як комплекс правил, які регламентують поведінку індивіда у суспільстві з врахуванням етнічних традицій і базуються на світовідчутті, властивому тій чи іншій етнічній спільноті. Ідеї про облаштування суспільства є головною етнічною цінністю; серед інших етнічних цінностей - виробничі відносини ставлення до захисту особи й етнічної спільноти в цілому тощо. Існує шкала етнічних цінностей, яка вибудовується на розумінні піклування про матеріальне благополуччя держави, сім'ї, неухильне дотримання ритуалів, виконання суспільних зобов'язань. Визначальна роль у збереженні етнічних цінностей належать еліті етнічних спільнот [6, С. 110].

Актуальною є проблема дослідження цінностей, ціннісних орієнтацій особистості.

Дослідження ціннісних орієнтацій як компонента складної структури ставлень особистості здійснено в роботах філософів і психологів (В. Алексеєва, О. Бодальов, Г. Дилігенський, А. Донцов, А. Здравомислов, В. Кремень, В. Мухіна, А. Серий, М. Яницький та ін.). Вченими розкрито загальну сутність і зміст, психологічну природу цінностей через введення практично тотожних понять ціннісних орієнтацій особистості та особистісні цінності, які різняться віднесенням цінностей до мотиваційної чи змістової сфер. Науковцями також здійснено аналіз динаміки ціннісних орієнтацій особистості (І. Кон, Ю. Трофімов), ролі ціннісних орієнтацій в сучасних умовах і формування особистості в ціннісних вимірах (В. Ільїн, О. Пометун, О. Савченко, О. Сухомлинська, Н. Ткачова, А. Avses, J. Musec). Український вчений-педагог О. Вишневський уклав ієрархію вартостей особистості. Важливе місце в ній посідають основні (вічні) та громадянські цінності (вартості).

Культурно-мовні цінності особистості - предмет дослідження педагогічного колективу Київської гімназії східних мов №1 у ході дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів (2012-2019 роки) [4]. Культурно-мовні цінності - це система створених у певній мовленнєвій культурі усталених логіко-психологічних формулювань, висловлювань, способів організації думок, які дають змогу суб'єкту бути успішним у спілкуванні, діяльності, взаєминах з іншими [4, С. 170].

Розвиток культурно-мовних цінностей учнів розглядається як педагогічна система, що забезпечує розвиток мовленнєвої, комунікативної культури особистості як невід'ємну складову індивіда; з точки зору формування національної умовної ідентичності, мовного світогляду, соціальних і моральних позицій на основі етнонаціональних, культурно-історичних цінностей українського, інших народів, мов яких навчаються учні, у сукупності основних принципів.

Мета статті полягає в окресленні організаційних засад наукового товариства гімназистів Київської гімназії східних мов №1 науково-дослідницької діяльності учнів щодо досліджень етнонаціональних, культурно-мовних цінностей народів Сходу у контексті завершеної дослідно-

експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів (2012-2019 роки).

Виклад основного матеріалу. У Київській гімназії східних мов №1, як інноваційному закладі освіти, що розглядається нами як креативна педагогічна система, один із основних напрямів діяльності педагогічного колективу - створення цілісної, скоординованої педагогічної моделі з виявлення, розвитку, підтримки і стимулювання талановитої, здібної молоді, забезпечення безперервності обдарованих дітей як по вертикалі (відповідність та взаємозв'язок змісту освіти та методів роботи специфічним особливостям талановитих учнів на різних вікових етапах), та й по горизонталі (інтеграція діяльності закладу освіти з позашкільними установами, що забезпечує підвищений рівень та широту освітньої підготовки на певному етапі розвитку учня), створення різновекторного інформаційного простору, знаходження в якому дає творчій особистості здобувача освіти здійснити вибір діяльності. Її змісту, способу участі в ній; взаємодія суб'єктів педагогічної системи гімназії з соціокультурним середовищем, координація їх діяльності, інтеграція їх зусиль на досягнення цілісності системи роботи з обдарованими та здібними учнями в Святошинському районі, в м. Києві, управлінська підтримка традиційно ефективної діяльності на рівні закладу освіти, вироблення нових форм роботи, що дозволяє створити новий досвід педагогічної діяльності з обдарованими учнями та талановитою молоддю.

Профільне навчання в гімназії спрямоване на набуття учнями навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, на розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти.

Модель управління науково-дослідницькою діяльністю учнів включає пошукову, дослідницьку діяльність в освітньому процесі, самоосвіту учнів-дослідників, їх позаурочну, позашкільну науково-дослідницьку діяльність (вони мають свої напрямки, складові чинники, компоненти) на становлення творчої особистості юних дослідників.

Участь здобувачів освіти у науковому товаристві гімназистів (НТГ)- це вироблення навичок навчання впродовж всього життя, навичок аналітичного, критичного мислення, дослідницьких умінь, комунікації, глибокого засвоєння суті знань й поглиблення інтересу до них, засвоєння практичної соціальної значущості окремих результатів конкретного дослідження, програмування і планування нових досліджень, застосування знань з теорії різних галузей науки, інших інструментів пізнання, розробка стратегій особистісного самовдосконалення.

Дослідницька діяльність учнівської молоді розглядається як діяльність, безпосередньо пов'язана з вирішенням творчого, дослідницького завдання, що немає наперед відомого результату (у різних галузях науки, техніки, мистецтва) та передбачає етапи характерні для наукового дослідження (визначення проблеми, ознайомлення з літературними джерелами та їх опрацювання, формулювання гіпотези дослідження, власне проведення дослідження, оброблення й аналіз його результатів та остаточне узагальнення, написання тексту роботи, оформлення її вступу, формулювання висновків, опис використаних джерел і створення додатків, підготовку до захисту та захист наукового дослідження (проекту), конкретна суспільно корисна, масова чи природоохоронна робота учнів за результатами здійсненого дослідження [6, С. 236].

Наукове товариство гімназистів (НТГ) - колективний член Київської Малої академії наук учнівської молоді, організоване в 1981 році. Воно об'єднує 275 учнів 8-11 класів.

Визначено пріоритетні напрями наукової роботи НТГ: дослідження актуальних, маловивчених проблем в українському, зарубіжному мовознавстві, літературознавстві, фольклористиці, зарубіжній літературі, сходознавстві на базі китайської, японської, арабської, перської, гінді, турецької, корейської мов.

У НТГ працює 9 відділень та 34 секції.

Дослідження етнонаціональних, культурно-мовних цінностей народів у науковому товаристві гімназистів здійснюється у секціях української мови (відділення української філології та мистецтвознавства), англійської мови (відділення іноземної філології та зарубіжної літератури), китайської мови (відділення іноземної філології та зарубіжної літератури), сходознавства (відділення іноземної філології та зарубіжної літератури).

Розроблена тематика досліджень учнів у секції сходознавства на базі східних мов. яких навчаються учні.

На базі китайської мови:

1. Китайська мова: витоки та сьогодення.
2. Китайський національний характер і менталітет.
3. Яскраво виражені соціальні риси сучасного китайця.
4. Сино-тибетська сім'я китайської групи (ханьці, хуей (дунгани) тощо). Культурно-мовні цінності китайців.
5. Сино-тибетська сім'я в Китаї (тибето-бірманська група: тибетці, іцзу, ханг, лісу). Релігійні, мовні, господарсько-культурні особливості.
6. Алтайська сім'я в Китаї (тюркська, монгольська, тунгусо-маньчжурська групи).
7. Австронезійська сім'я (гаошань (горці)) на Тайвані. Спорідненість з малайцями. Культурно-мовні цінності.
8. Вплив конфуціанства на формування світогляду китайців: історія та сьогодення.
9. Вплив даосизму на формування світогляду китайців: історія та сьогодення.
10. Вплив буддизму на світогляд китайців: історія і сьогодення.
11. Етнопсихологічні особливості китайців (ханців) на сучасному етапі.
12. Роль НТП (науково-технічного прогресу) у формуванні нового економічного мислення сучасного китайця.
13. Китаєць (китайка) в місті, в селі: спільне у життєвих цінностях та відмінності [5, С. 236].

На базі японської мови:

1. Японський національний характер. Менталітет.
2. Яскраво виражені риси сучасного японця, сучасної японки.
3. Японська мова. Історичні витоки японської мови. Риси схожості японської мови з будовою корейської, монгольської, тюркської мов. Культурно-мовні цінності японців.
4. Лексика японської мови з етимологічної точки зору.
5. Розходження між чоловічим і жіночим мовленням у японській мові. Мова спілкування.
6. Система письма в Японії. Ієрогліфи в сучасній японській періодиці.
7. Мова реклами в Японії. Стилї.
8. Лексичний склад розмовної японської мови.
9. Вплив синтоїзму на повсякденність японців.
10. Етнопсихологічні особливості японців на сучасному етапі.
11. Ієрархія життєвих цінностей японця (японки).
12. Культурно-мовні цінності японців. Етикет та японський діловий стиль.
13. Амон і почуття сорому в японців [6, С. 116]. На базі мови гінді:
  10. Індійці - основне населення Республіки Індія. Етнічні групи в сучасній Індії.
  11. Менталітет індійця. Менталітет індіанки. Особистісні цінності індійців.
  12. Релігії в Індії. Індуїзм. Вплив релігій на світогляд індійців.
  13. Поділ індуського суспільства на 4 стани (варни) і брахмани (священнослужителі), кшатрії (правителі та воїни), вайшья (землероби, торговці), шудря (слуги, робітники).
  14. Спосіб життя індійців у місті, в сільській місцевості. Мовно-культурна традиція індійців міста, сільської місцевості.
  15. Мовна картина світу в уяві, знаннях індійців. Привітність, щирість індійців. Культурно-мовні цінності індійців. Заборони в повсякденному бутті (житті) індійців. Почуття гумору.
  16. Національні (державні) свята в Індії. Свята в житті індійців.

17. Менталітет турка. Менталітет туркині. Особистісні цінності турків. Вплив релігії на світогляд турків.

18. Мовна картина світу в уяві, знаннях турків. Привітність, щирість турків. Етнолінгвістичні чинники формування когнітивного та емоційно-оцінного компонентів картини світу (лінгво- когнітивний рівень мовної особистості турка).

19. Етнонаціональні цінності турків.

20. Сучасне турецьке письмо. Його особливості. Сучасні запозичення в турецькій мові. Лінгводидактична модель мовної особистості турків.

21. Турки та збереження пам'яток історико-культурної спадщини народів у Туреччині. Список Всесвітньої культурної та природної спадщини ЮНЕСКО в турецькій Республіці. Заповідні зони в Туреччині. Сучасне соціокультурне середовище [6, С. 119-120].

На базі корейської мови:

1. Менталітет корейців. Корейці в Республіці Корея. Корейці в КНДР.

2. Особливості корейської мови. Мовні кліше. Лінгводидактична модель мовної особистості корейця. Лінгво-когнітивний рівень мовної особистості корейця.

3. Характер корейців. Кореець - людина гір і людина моря. Особистісні цінності корейця, корейки. Дбання про власне здоров'я. Любов до праці.

4. Релігія в житті корейців.

5. Корейська сім'я. Сімейні цінності корейців. Виховання дітей в сім'ї. Повага до старших.

6. Кореець, корейка в місті, у сільській місцевості Республіки Корея.

7. Корейці в період трансформації суспільства в епоху глобалізації. Країна високих технологій - Республіка Корея.

8. Моральні та громадянські цінності корейців у Республіці Корея.

9. Культурні цінності корейців. Корейці і театр. Корейці і кіно. Корейці і мистецтво.

10. Культурно-мовні цінності та етикет корейців.

11. Традиції в Країні Вранішньої свіжості. Пам'ятні дати, події південнокорейського календаря [6, С. 120].

Визначено три основні підходи до організації науково-дослідницької роботи учнів в освітньому процесі: проблемно-пошуковий, ситуативного моделювання, стратегічний. Водночас реалізація цих підходів сприяє розвитку когнітивного мислення учнів, тобто у здобутті наукових знань про світ.

Висновки. Організація досліджень етнонаціональних, культурно-мовних цінностей народів Сходу у науковому товаристві гімназистів сприяла реалізації завдань дослідно-експериментальної роботи за темою Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально- громадянських цінностей учнів, виконанню міських комплексних цільових програм Освіта Києва. 2011-2015 роки, Освіта Києва. 2016-2018 роки, Освіта Києва. 2019-2023 роки.

Учні формують власну ідентичність, розвивають особистісні, культурно-мовні цінності громадян-патріотів України - демократичної держави.

Наукове товариство гімназистів за успіхи, досягнуті у науково-дослідницькій роботі учнів та перемоги у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН на різних рівнях нагороджене Почесними грамотами Президії НАН України та Президії Київського територіального відділення МАН України (2014, 2015, 2018, 2019, 2020 роки), почесною відзнакою Золота Сова Київської МАН учнівської молоді (2016, 2017 роки).

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ - Вінниця: ДОВ Вінниця, 2008. 278 с.

2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [голов, ред. В.Кремень]. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

3. Савченко М. Гімназисти досліджують сходознавство (деякі аспекти науково-методичного забезпечення). *Історія України* (Вид-во Шкільний світ). 2004. №20 (372), травень. С. 13-21.
4. Савченко М.П. Науково-теоретичні підходи до розвитку культурно-мовних цінностей учнів у контексті дослідно-експериментальної роботи в гімназії. *Дидактика: теорія і практика*: зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. С. 160-171.
5. Савченко М. Організація досліджень етнонаціональних, культурно-мовних цінностей китайців у науковому товаристві гімназистів у контексті дослідно-експериментальної роботи. *Китайська цивілізація: традиції та сучасність* : матеріали XIV міжнародної наукової конференції, 5 листопада 2020 р. Київ: Видавничий дім Гельветика, 2020. С. 480-483.
6. Савченко М. Організація досліджень етнонаціональних, культурно-мовних цінностей народів Сходу: наукове товариство гімназистів у контексті дослідно-експериментальної роботи. *Дидактика: теорія і практика*: зб. наук. праць. Київ: Педагогічна думка, 2018. С. 107-121.
7. Столяренко О.Б. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.